Gabbaramaan (Ilaahni) haqaa Rabbiin qofa-Kutaa 1

Description

Kutaalee darban keessatti shirkiin soba akka taâ€™ee ilaalle jirra. Rabbiin ala wanta biraa waaqeffachuun (gabbaruun) soba ragaa qabatamaa hin qabneedha. Dubbiin erga akkana taâ€™ee haqaan gabbaramu Kan qabu Rabbii oltaâ€™aa tokkicha jechuudha. Wanti Isaan alatti gabbaraman hundi baaxila (soba). Gabbarrin (ibaadan) isaaniif godhamuu hin qabu. Sababni isaas, wantoonni kunniin uumamtoota nama biraa dhiisi ofiyyuu fayyaduu fi miidhaa ofirraa deebisuu hin dandeenyedha. Amaloota gugguutuu gabbaramaa isaan taasisu hin qaban. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa immoo amalootta (sifaata) gugguutu Kan qabu, nama fayyadu, rakkoo namarraa deebisuu fi wanti hundi harka Isaa jiruudha. Ni jedha:

﴿هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِۖ هُوَ ٱلرَّحۡمَٰنُ
ٱلرَّحِيمُ ٢٢ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡمَلِكُ ٱلۡقُدُّوسُ ٱلسَّلَٰمُ ٱلۡمُؤۡمِنُ
ٱلۡمُهَيۡمِنُ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡجَبَّارُ ٱلۡمُتَكَبِّرُۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ٢٣﴾

â€œInni Allaah Kan Isa malee haqaan gabbaramaan hin jirredha. Beekaa wanta hin mulâ€™annee fi mulâ€™atuuti. Inni Ar-Rahmaan, Ar-Rahiim. Inni Allaah Kan Isa malee haqaan gabbaramaan hin jirre, Mootii, Al-Qudduus, As-Salaam, Al-Muâ€™min, Al-Muhaymin, Al-Aziiz, Al-Jabbaar, Al-Mutakabbir taâ€™eedha. Wanta isaan itti qindeessan irraa Rabbiin qulqullaaâ€™e.â€• Suuratu Al-Hashr 59:22-23

â€œInni Allaah Kan Isa malee haqaan gabbaramaan hin jirredha. Beekaa wanta hin mulâ€™annee fi mulâ€™atuuti.â€• Gabbaramaan haqaan gabbaramu Isa malee hin jiru. Kanaafu, Isa malee Gooftaan ykn Gabbaramaan hin jiru. Wanti Isaa gaditti gabbaramu (waaqefatamu) hundi baaxila (soba). Inni Beekaa ghaybi fi shahaadati. Ghaybi jechuun wanta dhokataa namoonni hin beekne fi hin argine. Shahaadah immoo wanta namoonni beekanii fi arganiidha. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa wantoota jiran kan nutti mulâ€™atanii fi hin mulâ€™anne hunda beeka. Guddaa xiqqaa irraa wanti dachii fi samii keessatti Isarraa dhokatu tokkollee hin jiru.[1]

â€œInni Ar-Rahmaan, Ar-Rahiim.â€• Imaamu ibn Al-Qayyiim hiika maqaalee lamaan kanniin ilaalchise ni jedha: Ar-Rahmaan rahmanni sifata (amala) Isaa kan taâ€™eedha. Ar-Rahiim immoo gabrootaaf kan rahmata godhuu (mararfatuudha). Kanaafi Rabbiin Oltaâ€™aan akkana jedha: â€œ**Inni muâ€™mintootaaf rahmata godhaa (Rahiim) taâ€™eera.**â€• (Al-Ahzaab 33:43) Qurâ€™aana keessatti, Rahmaanu bil-ibaadihi ykn Rahmaanu bil-muâ€™miniina jechuun gonkumaa hin dhufne.

Kanaafu, Rahmaan rahmataan kan ibsamu yommuu taâ€™u, Rahiim immoo rahmata Isaatin uumamtootaaf rahmata kan godhuudha.[2]

Ammas itti aanse maqaalee fi sifaata Isaa ni beeksisee: **â€œInni Allaah Kan Isa malee haqaan gabbaramaan hin jirre, Mootii, Al-Qudduus, As-Salaam, Al-Muâ€™min, Al-Muhaymin, Al-Aziiz, Al-Jabbaar, Al-Mutakabbir taâ€™eedha.â€•**

Al-Malik (Mootii)â€“ jechuun Kan ajaju, Kan dhoowwu, kan jabeessu, kan xiqqeessu, badhaasuu fi adabuudha. Akkasumas, Kan dhimmoota gabroota Isaa tooâ€™atu, akka fedhetti jijjiruu, qindeessu fi gaggaragalchuudha.â€• Rabbiin subhaanahu Mootii waan taâ€™eef gabroota Isaa ni ajaja, ni dhoowwa. Nama Isaaf ajajame ni jabeessa, ni badhaasa. Nama Isaaf ajajamu dide immoo ni salphisa, ni adaba.

Al-Qudduus-jechuun Qulqulluu. Kana jechuun sharrii, hirâ€™inna, amaloota hanquu fi badoo hundarraa qulqulluu kan taâ€™eedha. Wanta Isaaf hin malle hundarraa kan qulqullaaâ€™edha.

As-Salaam-jechuun hanqinna hundarraa nagaha Kan taâ€™e. Inni Jiraataa jireenyi Isaa duâ€™a, muguu, hirribaa fi jijjirama irraa nagaha taatedha. Inni Dandaâ€™aa dandeettin Isaa ifaajee fi dadhabbii irraa nagaha taâ€™eedha. Inni beekaa beekumsi Isaa wanti hanga atamii geessu jalaa miliqu ykn dhokachuu irraa nagaha taâ€™eedha. Amaloonni Isaa biroos akkuma kana. Amaloonni (sifaanni) Isaa hundi guutuu hanqinna hundarraa nagaha taâ€™aniidha. Hojiin Isaa taphaa fi zulmii irraa nagaha kan taâ€™eedha. Maqaaleen Isaas wanta badaa irraa nagaha kan taâ€™aniidha. Maqaan As-Salaam jedhu amaloota guutuu hunda Isaaf mirkaneessuu fi amaloota hanquu hunda Isarraa dhabamsiisuu of keessatti qabata. [3]

â€œAl-Muâ€™minâ€•-namoota Isatti amananii fi Isa sodaatan adabbii Isaa irraa nagaha kan godhu, gabroota Isaa isaan miidhu (zollomu) irraa nagaha kan godhu.[4] Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa namoota Isatti amananii hojii gaggaarii hojjatanii fi hojii badaa dhiisan adabbii jalaa nagaha isaan baasa. Warra badii hojjatanis haqa malee isaan hin miidhu (hin zollomu). Wanta isaan hin hojjanneen isaan hin adabu. Badii hojjatan qofaan isaan adaba. Inumaa, adabbiin isaanitti buâ€™uun dura gara Isaatti deebiâ€™uun yoo araarama Isa kadhatan, isaan hin adabu. Gabaabumatti Al-Muâ€™min gabrootaaf nageenya kan kennuudha. Ingliffaan: the Giver of security, Amaariffaan: áŒ¸áŒ¥á‰³áŠ• á°áŒªá‹• jechuun hiikan.

Maqaa Mootii jedhu maqaalee sadan kanniin walitti aanse dubbachuu keessa faayda maalitu jira jettanii yaadduu?
Maqaa Malik (Mootii) jedhu booda maqaalee kanniin dubbachuun yaada, â€œInni akka mootii addunyaa hanqinnaan beekkamaniitiâ€• jedhee namni akka hin yaannef maqaalee sadan kanniin dubbate. Jalqaba **Al-Qudduus** jechuun hanqinna hundarraa qulqulluu akka taâ€™e dubbate. Hojiin Isaa hin mulâ€™annee ganuu fi shira (dhara) irraa qulqulluu akka taâ€™e ibsuuf **Al-Muâ€™min** jechuun dubbate. (Al-Muâ€™min uumamtoota Isaa waan tasgabbeessuf, haqa malee waan isaan hin miinef akka moottota addunyaa isaan hin ganu.)

Hojiiwwan Isaa ifatti mulâ€™atan zulmii fi cunqursaa irraa nagaha waan taâ€™eef **As-Salaam** jedhe.[5] Rabbiin zulmii fi cunqursaa irraa nagaha (qulqulluu) waan taâ€™eef akka moottota addunyaa nama hin miidhu.

Al-Muhaymin- uumamtoota Isaa Kan ilaaluu fi eegu.[6] Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa wanta namoonni hojjatan hunda ni ilaala.

Maqaa Al-Muâ€™min booda Al-Muhaymin dubbachuun â€œNamoota tasgabbeessuun dadhabinna ykn kan biraa sodaachuunâ€• yaada jedhu haaqa. Beekaa! Uumamtoota Isaa kan ilaalu fi eegu taâ€™uu waliin isaan tasgabbeessuun hikmaaf (ogummaafi), isaaniif rahmata gochuufi.[7]

Namoonni yommuu maqaalee â€œAl-Qudduus, As-Salaam fi Al-Muâ€™minâ€• dhagahan nageenyi isaanitti dhagahama. Tarii sababa kanaan, Rabbiin kan nama hin miinedha, nama tasgabbeessudha jechuun badii keessatti taruu dandaâ€™u. Kanaafu, akka badii keessatti hin tarreef maqaalee Isaa biroo kaasun barbaachisaadha.

â€œAl-Aziizâ€•- Injifataa hin mooâ€™atamne. Haloo baafachu keessatti Jabaa kan taâ€™e.[8] Namoota Isaaf ajajamu didanii fi badii hojjachuu itti fufan adabuu irratti jabaadha. Adabbii cimaan isaan qaba. Injifannoon Isaa jabaadha, humni Isaas jabaadha.

Al-Jabbaar-Dirqisiisaa. Rabbiin uumamtoota Isaa wanta fedhe irratti ni dirqisiisa. (Uumamtoota irratti duâ€™a yoo murteesse, uumamtoonni ni duâ€™u. Akka dhalatan yoo fedhe ni dhalatu. Duâ€™aan booda akka kaafaman yoo fedhe dirqiin ni kaâ€™u.) Akkasumas, Al-Jabbaar jechuun dhimmoota uumamtoota Isaa Kan fooyyessuudha. [9] Hiikni biraa Al-Jabbaar uumamtoota Isaati ol olâ€™aanaa kan taâ€™eedha.[10]

â€œAl-Mutakabbirâ€•- Boonaa, Guddaa. Guddinni hundi kan Isaati. Wantoonni Isaa gaditti garmalee xiqqaadha. Ammas, Inni badii hundarraa Kan boonedha. Akkasumas, uumamtoota Isaa irraa namoota osoo beekanu Isa faallessaniii fi moottota abbaa irreetti Kan boonudha. Yoo isaan Rabbii oltaâ€™aan morkatan isaan cabsa.[11]

Maqaaleen sadan kunniin Jabeenya, Olâ€™aantummaa fi Guddinna Rabbii kan agarsiisaniidha. Inni wantoota hundaa caalaa Jabaadha, wantoota hundaa ol olâ€™aanaadha, homtu Isaa ol hin jiru.

Maqaa Al-Muhaymin booda maqaalee sadan kanniin dubbachuun faaydan isaa maalidha jettanii yaadduu?
Deebiin isaa, maqaaleen sadan jalqaba irratti eeraman, (Al-Qudduus, As-Salaam fi Al-Muâ€™min)â€• kunuunsa fi xiyyeeffannoo waan isaaniif godhuuf gabrootaaf tasgabbii qofa labsu. Maqaan al-muhaymin jedhu immoo dhimmoota lamaan walitti dhufan labsa. Kanaafu, akka namoonni Rabbiin Injifataa homtu Isa hin dadhabsiifne taâ€™uu beekaniif maqaa Al-Aziiz jedhu itti aanse dubbate. Maqaan Al-Jabbaar jedhu itti aane dhufe. Kunis uumamtoota Isaa fedhii Isaatiif akka bulan taasisuu agarsiisa. Itti aanse maqaa Al-Mutakabbir. Kunis Guddinni kan Isaa taâ€™uu agarsiisa. Wanti hundi Guddinna Isaatii gaditti garmalee xiqqaadha. Kanaafu, amaloonni kunniin gama sodaatin taâ€™uu, akkuma amaloonni jalqabaa gama abdiitiin taâ€™an.[12] Maqaaleen â€œAl-Qudduus, As-Salaam fi Al-Muâ€™minâ€• akka Rabbiin abdatan yommuu nama taasisan, maqaaleen â€œAl-Aziiz, Al-Jabbar, Al-Mutakabbirâ€• immoo akka Rabbii olâ€™aana sodaatan nama taasisu.

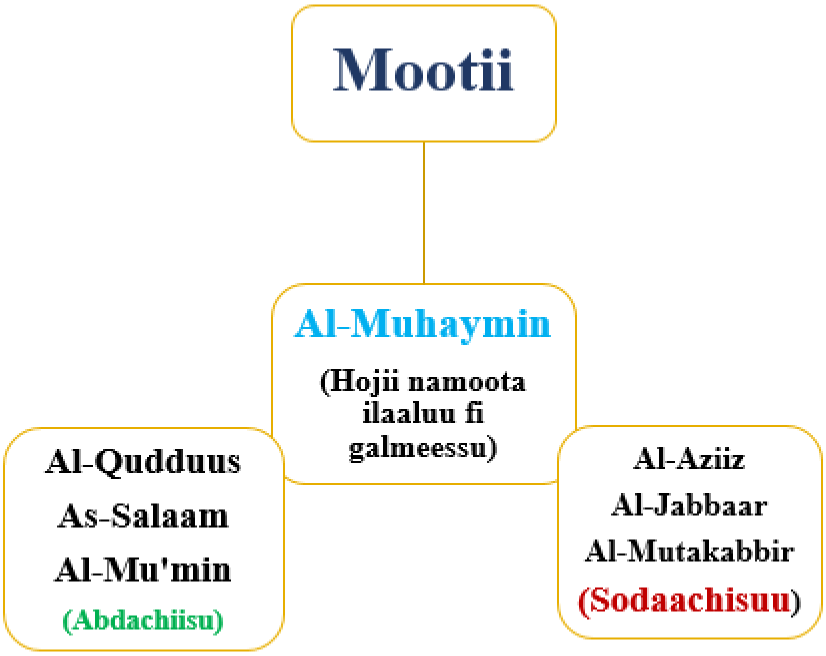

â€œWanta isaan itti qindeessan irraa Rabbiin qulqullaaâ€™e.â€• Wanta namoonni Isa waliin gabbaran (shirkii) hundarraa Rabbiin qulqullaaâ€™e. Wanta mushrikoonnii fi namoonni Isa faallessan jedhan hundarraa Inni qulqullaaâ€™e.[13]

Guduunfaa
â˜•Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa amaloota gugguutuu qaba. Hirâ€™inni homaatu amaloota (sifaata) Isaa keessatti hin argaman. Kanaafu, haqaan Gabbaramu kan qabu Rabbii oltaâ€™aa qofa.
â˜•Namni Rabbiin oltaâ€™aan Mootii fi Al-Muhaymin taâ€™uu beeke, Isaaf ajajama. Sababni isaas, Mootiin kan ajaju, dhoowwu, badhaasu fi adabuudha. Al-Muhaymin jechuun immoo kan eegu fi ilaaludha. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa gabroota Isaa erga ajajee fi dhoowwe booda isaan badhaasuf ykn adabuuf hojii isaanii hunda ni ilaala, ni galmeessa. Kanaafu, namni kana yoo beeke, Mootii Olâ€™aanaaf ni ajajama.
â˜•Maqaaleen â€œAl-Qudduus, As-Salaam, Al-Muâ€™minâ€• Rabbii oltaâ€™aatti dhiyaachuf hojii gaggaarii akka hojjatanii fi Isa abdatan nama kakaasu.
â˜• Al-Aziiz, Al-Mutakabbir fi Al-Jabbaar immoo Isa sodaachun hojii badaa irraa akka dheessan nama taasisu.

Kitaabban wabii:
[1] Tafsiir Ibn Kasiir-7/237, Tafsiir Qurxubii-20/389[2] Sharih Ibn Al-Qayyim li Asmaaâ€™il Husna-fuula 36-37, Umar Ashqaar[3] Madda olii-fuula 54-55[4] Tafsiir Qurxubii-20/391, Tafsiir Ibn Kasiir-7/237, Zaadul Masiir-1421[5] Tafsiir Tahriir wa tanwiir-28/121[6] Zaadul Masiir-1421, Tafsiir Tahriir wa tanwiir-28/121[7] Tafsiir Tahriir wa tanwiir-28/122[8] Tafsiir Tahriir wa tanwiir-28/122, Tafsiir Xabarii-22/554[9] Maddoota olii,[10] Zaadul Masiir-1421[11] Madda olii, https://books.islamway.net/1/3813/12117/015_19.pdf [12] Tafsiiru Tahriir wa tanwiir-28/123 [13] Tafsiir Xabarii-22/555 Tafsiir Saâ€™dii-1007

Date Created

July 3, 2020
Author
admin